

ادبیات عمومی و تاریخی

هفته‌لق سیاسی، ادبی و علمی غزته‌در.

جلد : ۱

سنه : ۱ ۸ جمادی الآخر ۱۳۳۵ جمعه ایرتسی ۳۱ مارت ۱۹۱۷ نوسرو ۲۲

اندلسه دائر

— کچن نسخه دن مابعد —

۲ — عربده شدالی بر تفرقه واردی. اندلس تفرقه لری، مجهول اولدینی اوزره، جزیره ک فاطمیری موسی بن نصیر و طارق بن زیاد آره سنده کی اختلافدن باشلیور. جغرافیونک ایضاخه کوره (*) ایبه ریا یاریم آطه سنک تشکلات طبیعیه بی مختلف حکوماتدن مرکب بر هیئت متحده نک [فهده راسیون، قونقه دهه راسیون] ترکیبیه زیاده سیله مساعددی؛ لکن، بر عکس اوله رق، مرکزیت اصوله رعایت کار برتک دولتک تشکله اصلا الیورشی دکلدی. بویله بر حکومت مستقله نک تشکله کرک مسلمانلر، کرک خرسیتیانلر بوشنه غیر قکش اولملردی. غیرت دینه بیله هر ایکی مذهب اربابنک آرزوسنی تطمین ایده مدی. طویراغک تقسیمات طبیعیه سی مملکتک بری برندن آیری حکوماته انقسامنی ایجاب ایتدی. Sierra Nevada جبال و جنوبک جبال ساحلیه سنک تشکیل ایتدیکی حوزه، مناطق سائرده دن کلیا مستقلدر. اندلس ایسه بشقه قطعاًدن کاملاً مفرز بر الکادر. بونکله برابر نفس اندلس بیله سهولته مناطق تالییه تقسیم اولته بیلیر؛ چونکه اندلس قطعه سی واقعا اوزون ایسه ده کنیش دکلدی؛ کذلک طاغری ایله حدودی پک مفرز اولان غرطه سیاسی قولایقله ممالک سائرده قارشی سد ایدیله بیلیر بر مملکتدر. بونک کبی شمالده Manche، Estremadura، Sierra Morena، مرسیه و بلنسیه نک ده جغرافیا اعتباریله استقلاللری درکاردر. بوندن طولاییدر که صوک زمانلرده خرسیتیان اسپانیا وسائط وافکارک تحویلی سایه سنده وحدت ملیه و سیاسی سنی حیز حوله چیقارنجه یه قدر کرک مسلمانلر دورنده، کرک آندن اول و صکره ادوار خرسیتیانیه ده تفرقه لره اوغرامشدر. بوکون بیله پورتوغال، اسپانیادن کلیا مستقلدر. [قتالونیه] ایسه اسپانیا تاجنه عائد اولقله برابر مرکز دن تباعد حسلیله مضابدر. بو وضعیت جغرافیه تسلطنلری، تفرقه ملوک وولاتی استجلاب ایتدی.

(۳) — عرب استیلاسی سریع اولمشدی. یاواش اولسه ایدی اراضی دها اساسلی بر صورتده استملاک ایدیلردی. اهالی دهها قطعیتله مملکته یرلشیردی. بوسرعت بر عکس العملی، بر اجتماع موجب اولدی. بویله عجماله فتح مملک ایچون فضله قوه عضویه صرف ایدلدی؛ بالاخره، مملکتی مدافعه ایتک اقتضا ایدنجه خزائن ملتده او قدر قوا قالمامشدی.

(*) E. Reclus, L'Homme et la Terre, vol III, p. 449

(۴) — اندلسده مسلمانلارک انحطاطنه سبب ، حتی سبب اصلی اولاق اوزره عربلرک تعدد زوجات اصولنه کرمی ویردکاری ، بو ایسه ، عائله وملت اصوللرینی مندرس ایدیجی بربلای اجتماعی اولدیغنی ده علمای غرب ، از جمله قاتولیکلر ایلری یه سوریورلر . لکن بونی اندلسک سبب اصلی انقراضی اوله رق قبول ایدرسه ک آشاغیده کی (۵) — نجی عنصر اساسی بی اونوتمش اولورز .

(۵) — بالاده کی اسباب انحطاطدن دهاقوتلی بر عنصر واردرکه اوده ، اولاً ، ملل نصارانک

وضعیت جغرافیه سی ؛ ثانیاً ، وضعیت عسکریه سی اولاق اوزره وضعیت عمومی سیدر :

اولاً — مسلمانلر شمدیکی اسپانیا و پورتوغالدن ماعدا فرانسه نلک پرووانس اقسامنه ، اسویچره یه قدرایلرلرکری حالدده ، اصلاً ، شبه جزیره نلک حوالی شمالیه سی فتح ایده مه مشلردی . [آستوریش] قراللی ، یوقاریدن ، دائماً قرطبه خلافتنی تهدید ایدیوردی . برتات [پیره نه] داغلری بر دائره شکنده طبیعی براستحکام ایدی [*] واقوام شمالیه یه هر وقت مساعددی . خرسیتیانلر بورالره تحصن ایتشلردی . بر ، یوقاریدن آشاغی یه مائل اولدیغندن نصاریه قلعه لک خدمتی کوریوردی . طاغله ، عساکر خرسیتیانیه ایچون دائماً امین بر اس الحریکه ، بر ملجأ ، بر مفر ایدی . بوکا مقابل مسلمانلر هر وقت اووه لره ویا عسکرک سهولته تجاوزینه معروض تلاله التجا ایده بیلرلردی .

ایلاک هجومده مسلمانلر فوق العاده بیوک بر غیرت دینه ایله یورو دکلرندن بو موانع حس ایدلدی . برتات ذروه لری کچلیدی ؛ غول مملکتی ده تاراج ایدلدی . لکن بو غیرت و عزم طاوسا دیغندن ، خرسیتیانلرده باشلرینه کلنی آکلادقدن صکره ایش ایشدن کچمش اولدی . عربلر ایلاک غیرتک ویردیکی سرمستی ایله پک ایلری کیتمه بی بیله قورمشلردی :

قرطاجه دن حرکتله اسپانیا و غول طریقاه رومایه کیدن [آنیبال] کبی مسلمانلرده فتح ایتدکاری [پرووانس] واسویچره نقاطندن ایتالیا شبه جزیره سنه بالورور ، قزیل المایه وارمق ، اوراده واتیقانی ملک اسلامه ادخال ایتک وسه ن پهر — دیر معظمنده کی علامت خرسیتیانیه بی قلع وقع ایدرک نا قوسدن اذان محمدی بی اوقوتدقدن صکره لومباردیادن ، ایستیریان ، طونه دن کچهرک یکی رومایه کملک ، آیا صوفیه دن علامت عیسویه بی قوپاره رق آنک ده قله سنده اذان اوقوتق وشامده آرامکزین اولان ذات خلافتناهی یه فتح ایدیلن بتون بوبلادن ممالکک حجج تصرفنی تقدیم ایتک ایستورلردی .

ضیا پاشا ، اندلس تاریخی ، جلد ۱ :

«موسی بن نصیر مغرب زمینی کاملاً قبضه تصرفنده مسخروا هالیسنی کریوه ضلالتدن چیقاروب انوار اسلامیه ایله منور ایله کدن صکره اندلس جزیره سنده دخی ولوله کوس دین محمدی بی طنین انداز

[*] ضیا پاشا ، اندلس تاریخی ، جلد ۱ ، ص ۵۴ :

« چونکه اسپانیا قطعاً سنک شمال غربی طرفنک نهایتنده اولوب ساحل بحره قدر ممتد اولان استوریش و جیلیقیه یعنی استوری و غالیس مملکتلری الان روم ایلیده واقع قره طاغ کبی غایت صرب و جبال کثیره ایله محفوظ و محاط اولدیغندن اهل اسلامک زیر حکومتنه دخالت ایتیانلر اورالره فرار ایدوب تحصن ایلش و محال مذبوره اسپانیانک برکنارنده بولندیغنه و غازیان اهل اسلام ایسه دائماً برتات طرفنه طوغری سل سیف جهاد ایلمکده اولدقلرینه مبنی اسپانیانک بوجهتی خریطه خاطر دن بیله چیقمش ایدی و بوندن اقدام کرک رومالور و کرک قوطلر دخی اولحوالی اهالیسنی تحت اطاعته آله مدقلرندن حال سربستی اوزره ترک ایلشلردی . وقتا که پواتیه شهری جوارنده عبدالرحمن مغلوب اولوب لشکر اسلام فرانسه دیارندن عودت ایلمکده ایدیلر جبال استوریشده متحصن اولان دشمن دین اسلام تمام بوصره بی موسم اخذ انتقام عدايله کنام کتماندن سر بر آورده ظهور اوله رق »

سامعه اهل ضلال و عناد یعنی ایفای فریضة غزا و جهاد ایلک اوزره خلیفه دن باتحریرات استدعای رخصت ایلوب حتی یازدینی عریضه سنده جزیره مذکورہ بی لطافت موقع جہتیلہ برالشامہ واعتدال آب و ہوا جہ یمہ و ازہار و عطریات خصوصندہ و فواکہ و اثمار بخشنده مصرہ و معادن کرانبہاسی حقندہ چینہ تشبیہ ایلدیکی مثبتدرہ بوانہا اوزرینہ اولحوالینک فتح و تسخیری ضمنندہ جانب خلیفہ دن تعلیمات ارسال اولندیغنه مبنی والی مغرب بن نصیر اختیارلغنه و مشاق سفریہ یہ باقیوب حتی بعض روایتہ نظراً مقصد اصلیمی اسپانیانک فتحہ موفق اولدقدن صکرہ فرانسه و آلمانیا یی دخی استیلا و مجارستان طرفدن کلہرک قسطنطنیہ یی ضبط ایلک و بوتشبلہ (لتفتحن . . .) حدیث شریفی مصداقہ مظهر اولق ایدی . . . »

ینہ عینی منبعدن :

« . . . اکر شارل مارتل آنلری [عربلری] بوزمامش اولسیدی آلمانیه یی فتح ایدرک قسطنطنیہ یی محاصره ایتکده اولان همجنس لرینہ ملاقی اولوب . . . »
[استطراداً سویلیہ لم کہ بوندن اولکی فقرہ منہدہ (۵) کورلدیکی اوزرہ عربلر رومانک واروشلرینہ قدر تجاوز ایتشلر ایسہدہ بوحرکات ہپ قورصانلقدن عبارت قالمش و قرہدن وقوعبولدینی ایچون نمرہ سی کورولہ مشدر .]

ثانیاً — خرسٹیانلرک وضعیت عسکریہ سی مہمدی : باقی قالان حکومت نصرانیہدہ عسکرک — شمدی دنیانک ہان ہریرندہ اولدینی کبی — مجبوریدی . ہرکس خدمتہ مکلفدی . حکمداری سنورلر ، بونلری دہ توابعی محاربہدہ تعقیب ایتک مجبوریتندہ ایدیلر . عربلردہ ایسہ [شمدیکی انکترہ و آمریقادہ اولدینی کبی] مکلفیت عسکریہ یوقدی . وطنی مدافعہ ایدوب ایتامکدہ برایانک سربستی تامی واردی . خلیفہ ، لدی الحاجہ ، خزینہ نک موجودیلہ عسکر جمع ایدردی . بفر عام صورتیلہ عسکر آنجق جہاد اعلانندہ طوپلانہ بیلیردی . بو حالہ بیلہ عسکر یالکز برزمان موقت ایچون تحت سلاحدہ بولوندیریلوردی . خلاصہ اسپانیولک مؤسسائی کاملاً عسکری ایدی . بناء علیہ محاربہ اردہ برتفرق آلدہ ایتلری پک طبیعی در . دکزہ کلنجہ ، اورادہ ، مسلمانلر غالب وقاہر ایدیلر . کیجیلکدہ مسلمانلرلہ خرسٹیانلری مقایسہ ایتک زائددر . خلیفہ نک قادیقس ، (الجزیرۃ الخضراء ، Almunacer (Algesiras ، المریہ ، طرطوشہ Taragogne, Tortosa دہ لایعد کیلری ، هول انکیز قالیونلری بولنوردی . صایدیغمز صوک اوچ شہردہ غایت مکمل ترسانہلر واردی ؛ ہرسنہ قرطاجنہ واشبیلہدہ یکی کیلر دریایہ ایندیریلیردی . [*] خرسٹیانلرک مملکتلرینی غائب ایتک صورتیلہ یکی باشند غیرتہ کلدکلرینی کندیلرندہ عربلردہ موجود اولیان اخذنار و استرداد وطن غایہ لرینکدہ بولندیغنی اونوتماق لازم کلیر . اہل صلیبدن اوزون اوزادی یہ بحث ایتدی کمزدہ [**] غرب یعنی اسپانیا اہل صلیبنی دہ محاکمہ ایتمش ایدک . تاریخدن واضحاً آکلاشلدیغنه کورہ بتون عالم نصرانیت ایکی مقصدلہ غیرتہ کلشدی : اولاً — صرفہ مفروض عیسایی اہل اسلام آلدن قورتارمق . بونک ایچون تفصیلاتی مبحث مخصوصندہ ویردی کمز مجاہدات صلیبیہ وقوعبولدی . مسلمانلر بیوک ہمتلرلہ اوروپانک متحد آقیننی دفع ایتدی ؛ قدس و (قامہ) محمدیلرک آلدہ قالدی . مسافہ نک

[۵] تاریخمزدہ ہائدر .

اوزاقلنی، حسیاتک تشتتی عالم نصرانیتی هزیمته سوق ایتشدی، ثانیاً - مسلمانلری، اوروپاده نصارادن آلان یرلردن قوغمق. بومقصد برنجیسندن دها عملی ودها سهل ایدی، چونکه بواسطه دیکری قدر حسی دکلدی. برغایه ماده واردی. پاپالرخرستیان عالمی قدس سفرینه تحریک ایچون آق ایله قره بی شچملردی. بو خصوصده جمهور و ملوک نصارا اتفاق ایده میوردی. ایتدکلی زمانده حسلری ضمیمی اولمیوردی. حالبوکه اسپانیوللرک، فرانکلرک و سائر ملل مغصوبه نك اسپانیا استردادینه سوق ایدلری بیوک بر قولایقله وقوعبولیوردی. حتی، اسپانیوللر و شرکاسی بوسفره کیمه بی جانته منت بیلوردی. خلاصه، اسپانیا یعنی غرب اهل صلیبی نتیجه ویردی؛ قدس یعنی شرق سفرلردن قانلی بر خاطرهدن بشقه برشی قالدی.

اسپانیا حکومت اسلامیة سنک عدید اسباب انقراضی اوله بیلیر. لکن بویله متکامل و مترقی بر هیئت و دولتک سبب اصلی انقراضی - بنجه - الحق اهل صلیبک کثرت و کثافتته، انتظام و ثباتنه مغلوب اولمیشدر. یعنی اسپانیا مسلمانلنی تفخسات داخله دن زیاده نصارانک قلیجی، اهل صلیبک غیرتی ایله محو اولدی. انقراضک اسپانی بشقه یرده آرامق زاندر. طبیعی بویله بر قوت قارشیسنده ملته نوعما بر سرسملک عارض اولور. نومیدی اصراض سائره بی طوغورور غزمه خلل کایر. بونلرک جمله سنی اسپانیا مسلمانلرینک تدقیق احوال و مشورانده کوریورز.

اسپانیا مسلمانلری مدنیت اعتباریله او عصرده کافه نوع بشره فائق ایکن اتحاد نقطه نظرندن نصارانک پک دوننده ایدیلر. روما کلیسای خریستیانلرک اتحادی اس مهمنی فعلاً اثبات ایتدی. پاپانک دعوتی اوزرینه - هیچ اولمازسه غرب سفرلری ایچون - خریستیانلر برکتله واحد حالنه کلشردی. ملکتلرینی استرداد واستخلاصده خریستیانلق، حتی تعصب اسپانیوللرک امدادینه یتشدی. مسلمانلر ایسه قاتولیکلر قدر اتحاد طرفدار دکلدیلر. دشمن، چیغ کبی، برتات تپه لرندن عرض چهره تهدید ایدنجه والیر، سلطنت مدعیلری برلشه میورلردی. بو اتحادسزانی موسی بن نصیر ایله طارقک غوغالرندن اعتباراً قید ایدیورز. ۱۳۸ سال هجریسده یاقه سنی مغرب زمینه آتانامیر اموی عبدالرحمن بن معاویه بن هشام عباسیلره قارشى اندلسده یکی برخلافتک جالس اورنکی اولدینی وقت اوروپا و مغرب اسلامی مشرق و آسیا اسلاملرندن تفریقه چالشمشدی. مقصدی اندلسیلره بشقه برملیت، بشقه بر خصوصیت، حتی - ممکنسه - بشقه بر دیانت ویرمکدی. بونک سببی، هم سائر فقره لرمرده سویلیدی کمزوجه اوزره قطر اندلسک اوزاقلغنده، محیطنک تخالفنده، همده آل عباس ایله بنی امیه نك رقابتده آرامق اقتضایدی. عبدالرحمن اول بومقاصدک حصولی ایچون - روایات طوغری ایسه - کسراً للاتحاد اسپانیا مسلمانلرینه مشرق بطحایی اونوتدیرمق ایسته دی. صفا ایله مرو آره سنده کی سعیک مهل بر اقلمنی اخس آمال خلافتپناهی ایدی. بو غرضه مبنی شهرتی دیلله داستان اولان قرطبه جامع شریفنی انشا ایتدیردی. جامعک عظمتی واحتوا ایتدیکی عجائب آنک سنه ده بر دفعه طواف ایدلمشی موجب اولیوردی. بوندن ماعدا، عبدالرحمن، فرائض دینی نك جمله سنه مراعاتکار ایدی. اسپانیاده، سوریه و عراقده اولدینی کبی، اختلافات سنیه و شیعیه چیقمدی. کوریلیو و که اسپانیانک وضعیتی، مراکز اسلامیة دن اوزاقلنی آنک بر سیای مخصوص ایدنجه سنه بادی اولمیشدر.

مسلمانلر فرائض دینی لری نك بلکه معاملات و عبادات خصوصنده کی اواصردن دها مهمی اولان اتحاده چوقلق اهمیت ویرمه مشلردر. تاریخلرده منظور اولان روایات طوغری ایسه غرطه اهاالیسی نصارانک شدید تضییقی کورو بنجه سلطان بایزید ثانیدن استمداد ایتشلردر. پادشاه، اندلس سفراسنی

قبول ایله آنلرک فریاد و فغانی دیکلدکن صکره پاپیه ایکی ایلچی کوندرمشدر. سفرای عثمانیه - روایت یا کلش دکلسه - پاپیه واردقلرنده اکر قشتاله قرالی غرنطه‌نک محاصره‌سنه دوام ایله مسلمانلری ظلم ایدرسه ممالک وسیعه عثمانیه‌ده پک کلپتله ساکن اولان خرسیتیانلرده مقابله بالمثل قاعده‌سنجه عینیه معامله ایدیله‌جکی، بناء علیه قراله وصایاده بولونسی پاپدن التماس ایدلمشدر. فی الواقع عصرک پاپایی بوکا چالشمش ایسه‌ده فردیناندوجه بونک تأثیری اولامشدر. پاپامدی سلطنت عثمانیه سلطان جی توقیف ایتدیکندن پادشاه بوخصوصده ایلری به کیده‌مه‌مشدر. روایت اخرايه نظراً دولت عثمانیه اوچینده مصر فائله لرله یورغون اولدیغندن اندلسلیره امداد ارسالنه پک خواهشکر اولامش، لکن سفرای عربیه‌ی‌ده بوش کوندرمامک ایچون بردونما ترتیب ایدیلوب آق دکریم سوق ایدلمش ایسه‌ده بواسطول اسپانیا سواحلی ترصدایدن پورتوغال دونماسندن احتراز آهیچ برتشیتمه بولونه‌مامشدر. عثمانلیر اوھنکامده تونس و مصر حکومت اسلامیة سیله ایی کچمه دکلرندن بوتششدن ده نمره کوره مزلردی . محمد فوزی ، « خبر صحیح » جلد ۴ ، ص ۵۷ :

« اندلس قطعه‌سنده بولنان دولت عربیه اسلامیة برمدتن برو اعدانک مهاجرات متوالیه‌سندن فنا حالده صیقیلوب سلطان بایزید خضر تلرندن استمداد ایتلریله . . . امرای بحریه دن کمال رئیس بر مقدار سفائن ایله اسپانیا صولرینه کوندرلمش ایسه‌ده بوندن بر فائده حاصل اوله مدینی مسطور صحایف توارینخدر. » عبدالرحمن شرف ، تاریخ دولت عثمانیه ، جلد ۱ ، ص ۲۱۵ :

« ۸۹۱ سنه‌سی غرناطه ملکی جانبدن حمیه قسطنطنیه‌یه برقصیده غرا ایله استمداد نامه کلوب ایرتسی سنه کمال رئیس قومانداسیله دونمای هایون اسپانیا صولرینه کوندرلمش ایسه‌ده سلطنت، اسپانیا کی مسافه بعیده‌ده تهدیدینی ایقاعه قادر اوله جق درجه‌ده هنوز قوه بحریه حاصل ایده‌مامش اولدیغندن بنی احر دولته بالضروره معاونت اولونه‌مدی . لکن صکره‌لری جزائر بکلربکیلکی حادث اولغله اندلس مسلمینه کلی یاردم ایدلمشدر »

شو کایمانم بر کالدرکه اندلس اهالی اسلامیة سنک حین استمدادنده دردولته که وشک روحلی، سونوک مزاجلی ، سفردن محترز ، حرکتدن محنت ، مائل عزلت ، راغب راحت ، درویش قلبی رجال اولیوبده یاوز سلطان سایم عیارنده قهرمانلر بولونسه ایدی ریاست اسلامیة نک عثمانلیرک الینه کچمی ایچون هر دولو فدا کارلق اختیار ایدیلر ایدی . اوزمان سلیم اول تختنده بولونسه ایدی ، بلکه عثمانلیتی بیوک بر اتحاد اسلام پولتیقه‌سی تعقیب ایدردی .

عجبا سلطنت عثمانیه نک اندلسه ماده یاردم ایتمی قابل دکلیدی؟ بوکا قولای جواب ویریله بیلیر: اکر حمیه قسطنطنیه بو استمدادی کنديسنه ایش ایدنسه ایدی البته کمال رئیسک دونماسی کی دیرلتي بر قوت کوندرلزدی. ذاتاً اندلسک دولت عثمانیه دن استمدادی بیله بایزیدک امداد کوندرمک اقتدارینی حائز اولدیغنه هیچ اولمازسه برقرینه قاطعه‌در. پورتوغال دونماسیله بوینی اولچه بیله جک براسطولاک ارسالی قسطنطنیه‌ی فتح ایدن پک زنده، هنوز عنفوان شابنده بولونان بردوات ایچون قابلدی. نته کیم بو استمداد تاریخندن پک آز صکره، دور قانونیده، ایدیلن همت نتیجه‌سنده دونمای عثمانی (اسپانیادن ماعدا) بوتون آق دکریم و خصوصیه مغربی لر زناک ایتمشدی. آکلاشیلان اوزمانلرده مقرر سلطنتنده، عثمانلی حکومتدن بشقه حکومت اسلامیة نک وجودی ایسته نیورمش. هپ بو حکمته مینیدرکه تونس و مصر الکالرینه ده تسلط ایدلای . بونک ایچون کیفیت استمداده پک اوقدر اهمیت ویرلشمش. حالبوکه سلطان سلیم کاری بر پولتیقه اتخاذ ایدلسه سلاطین عثمانیه نک اندلس سلطنتی ده اخراز ایتلری، هیچ اولمازسه بنی احری تحت تابعیت ویا حمایت آلملری قابلدی.